Marc Mayer i Olivé
Director general del Patrimoni Cultural
Generalitat de Catalunya

Josep Estrada i l'arqueologia de camp a Catalunya

La figura de Josep Estrada i Garriga (Granollers, 1912-2001) és per si mateixa un element destacat de la història cultural del nostre país. És també la seva figura l'exponent del que fou tota una època carregada de decepcions, de risc i també plena d'esperances dins d'un endarreriment que més tard fou possible superar.

Josep Estrada es mogué després d'una història molt complicada i difícil com a conseqüència de la Guerra Civil, i fou un personatge clau per a la recuperació arqueològica d'un territori ampli com és el que coneixem com a Vallès Oriental, una recuperació centrada en l'acció de Josep Estrada a la ciutat de Granollers.

La postguerra tingué com a característica un intent d'ordenació de les activitats arqueològiques mitjançant tota una sèrie de comissariats, l'últim graó dels quals fou el dels comissaris locals, àmbit en el qual s'enquadrà Josep Estrada. Devem a la voluntat dels que exerciren abreujadament aquesta tasca tot un seguit de notícies, d'esforços de salvament i de risc en la defensa del patrimoni arqueològic en circumstàncies crítiques.

Caldrà un dia escriure una història objectiva d'aquest període, que malgrat el quadre advers fou, per l'entusiasme dels qui s'entregaren a la defensa del patrimoni, un moment també de relativa llum en una tenebra cultural imposada. Afortunadament el seguit de noms que es feren càrrec d'aquesta activitat arqueològica corresponia a uns homes metòdics i ordenats que dintre de les limitacions que els eren pròpies han deixat una documentació, en molts casos abundosa, i de tota manera suficient per escriure aquesta història. Una història que explicarà la postguerra i les seves dificultats, la lenta reestructuració en circumstàncies difícils i com aquests personatges, veritables personalitats culturals del moment, anaren formant, entorn d'ells, uns teixits espessos de gent contagiada de la seva vocació que es mogueren tant en l'àmbit ciutadà i d'afeccionats com al de més alt nivell científic.

Pràcticament les circumstàncies continuaren invariables fins a l'inici del període democràtic amb la seva llarga i esperançadora transició. El restabliment de la Generalitat féu que des del primer moment aquest grup important de persones i els seus entorns, veritables estols de deixebles, col·laboressin amb el Servei d'Arqueologia de la Generalitat, no-

Reunió de la comissaria provincial d'intervencions arqueològiques a Vilanova i la Geltrú el 2 de maig de 1953. Hi apareixen al darrere: Miquel Oliva i Prat (de Girona), Francesc Rivió (de Girona), Pere Giró i Romeu, Josep de Calasanç Serra-Ràfols i Teresa Basora; en segona fila Josep Estrada, al centre del grup, i en primera fila, Isidre Clopas Batlle (de Martorell). (Fotografia: Bellmunt, arxiu família Estrada. Agraïm al personal del Museu Nacional d'Arqueologia de Catalunya la identificació d'aquestes persones).

vament creat, i donessin pas a la situació actual, en què la normalitat és la tònica que presideix l'activitat arqueològica.

Entre aquests personatges, alguns d'ells molt vinculats a Josep Estrada, cal esmentar Llogari Sala i Sala, de Caldes de Montbui; Marià Ribas i Bertran, a Mataró; Josep Cuyàs i Tolosa, a Badalona, i per descomptat, el comissari provincial Epifani de Fortuny, baró d'Esponellà. En l'àmbit més proper, Fermí Vinyals, a Santa Perpètua de Mogoda i Martí Cassany a Vic.

Els que vàrem tenir el privilegi de conèixer bona part d'ells, podem certificar el caliu humà, la modèstia, i al mateix temps la saviesa que generosament repartien entre els que eren els seus col·laboradors i deixebles directes i entre tots els joves investigadors universitaris.

Els alts i baixos de la postguerra portaren a la dissolució de la comissió de les excavacions arqueològiques l'any 1956 i a donar un paper de responsabilitat creixent a la Universitat, situació que sense gaires reformes es mantingué fins a la creació del nou Servei d'Arqueologia de la Generalitat.

La universitat de la qual depengueren fou naturalment l'única que existia en aquell moment, la de Barcelona, i cal recordar figures com les de Martín Almagro, l'entranyable i enyorat Lluis Pericot i la incorporació de Joan Maluquer de Motes i, més tard, l'arribada de Miquel Tarradell i Pere de Palol, i ja que dediquem aquestes pàgines a Josep Estrada, Anna M. Muñoz i Amilibia, que tingué una gran relació amb el gran savi de Granollers.

Organitzat ja el Servei d'Arqueologia de la Generalitat, la col·laboració d'Estrada fou incondicional i tant Ramon Ten, cap del Servei, com Araceli Martín, arqueòloga territorial, poden, des dels seus llocs d'activitat, donar fe d'aquesta tasca de suport incessant i viva que es perllongà mentre Josep Estrada mantingué les seves forces.

En un àmbit més local, joves granollerins descobririen de la seva mà l'arqueologia i la història: tres d'ells ocupen i han ocupat llocs clau en el desenvolupament del Museu de Granollers, secció arqueològica, de la qual fou ànima Josep Estrada, com ho fou de l'arqueologia catalana: Pep Castells, responsable de l'Inventari i Documentació del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya; Josep

Josep Estrada al jaciment neolític de la necròpolis del Coll, Llinars del Vallès, el 26 de gener de 1964. (Fotografia: arxiu família Estrada)

Josep Estrada dirigí els treballs de l'excavació al puig Dari, Sant Quirze Safaja, el 24 de març de 1963. (Fotografia: arxiu família Estrada)

Muntal, coordinador del Museu de Granollers, i Jordi Pardo, que ha jugat un paper primordial en l'arranjament del Museu de Granollers, exdirector del Museu de Gavà, exdirector gerent del conjunt monumental i Museu d'Empúries i ara encarregat de projectes de gran volada a l'Ajuntament de Barcelona.

Si la vàlua d'un mestre es jutja per la dels seus deixebles, la de Josep Estrada queda ben provada. No voldria, però, tancar aquestes pàgines sense recordar un fet cabdal, no només per a la vida de Josep Estrada sinó per a l'arqueologia de casa nostra: l'any 1987 –pot semblar molt llunyà per a les generacions més joves però tingué una gran significació per a tots aquells que avui ocupen llocs clau en el camp de l'arqueologia, el seu ensenyament i la seva gestió– les Jornades Internacionals d'Arqueologia Romana com a homenatge a Josep Estrada al Museu de Granollers, amb participació de pràcticament la totalitat dels arqueòlegs de Catalunya i amb una representació nodrida d'importants investigadors de tot l'Estat, així com una selecta representació estrangera, jugaren un paper decisiu no tan sols en la renovació metodològica de l'arqueologia sinó també en el moment de relleu generacional, amb el consentiment i el suport dels mestres, que donà pas a la situació arqueològica actual a Catalunya, i possibilità el desenvolupament i la gestió de l'arqueologia d'una manera de la qual tots ens podem sentir justament orgullosos.

No fou sense transcendència que això es produí com a homenatge a un personatge com Josep Estrada, les intuïcions del qual, com la de las *villae* romanes republicanes, han tingut sobrat encert i han mostrat com eren de correctes les seves investigacions de camp, ja que Josep Estrada fou fonamentalment un home de treball de camp. El mateix podem dir de les seves col·laboracions amb Ricard Pascual, que en bona part encara no han estat superades i que mantenen la seva vigència.

No vull allargar una enumeració de fets i coses que Jordi Pardo haurà fet millor que jo des d'aquestes mateixes pàgines, però sí que crec que resulta important una reflexió final: sense figures com la de Josep Estrada, sense la implicació profunda del teixit social, poc poden fer la universitat o l'administració. Josep Estrada ha estat una mostra de com es pot dinamitzar la societat envers l'arqueologia i de com s'ha de fer el retorn social dels coneixements que aquesta comporta.

Només implicant-hi el teixit social és viable la protecció del patrimoni arqueològic i només amb la implicació profunda d'aquest teixit social és factible la seva pervivència.